

Noorderkerkconcerten 2020 Martin Oei Liszt en Chopin

Franz Liszt (1811-1886)

Soirées de Vienne ‘Valses caprices d’après Franz Schubert’, S427: Valse caprice nr.6

Eigenlijk was de componist Schubert na zijn dood buiten Wenen betrekkelijk snel vergeten. Alleen insiders wisten de werken van deze, zijn eigen PR zo slecht verzorgende, componist, op waarde te schatten. Eén van hen was Franz Liszt. Een flamboyante pianist van Hongaarse afkomst, die optrad in de Parijse salons. Hij onderkende dat Schubert misschien wel de meest poëtische van alle componisten was. Hij bewerkte in de periode tussen 1833 en 1846 maar liefst 56 liederen van Schubert voor piano en bewees daarmee niet alleen zichzelf een grote dienst, maar ook de componist, die in één klap in het Frankrijk van de 19e eeuw het aanzien verwierf, dat hij verdiende.

Schubert componeerde behalve sonates en fantasieën voor piano ook verstrooiingsmuziekjes zoals Waltzer, Deutsches, Ländlers, Ecossaïses, Menuetten, en nog veel meer van dit soort Weense dansen. Franz Liszt parafraseerde in 1852 negen van deze kleinoden onder de titel ‘Soirées de Vienne’. Geen simpele transcripties. Beslist niet. Hij maakte er hele capricieuze kunststukjes van. Opmerkelijk is dat deze ‘Valses caprices’ pas heel laat (her)ontdekt zijn. De Poolse pianist Moritz Moszkowski (1854-1925) publiceerde ze in 1906. Nummer zes - met de wonderlijke tempoaanduiding ‘Allegro con strepito’ (met rumoer) - is gebaseerd op de ‘Valses nobles’, D.969/9 /10 en de ‘Valse sentimental’, D779/13.

Liebesträume nr.3 in As, S541/3

In 1850 publiceerde Franz Liszt drie nocturnes voor piano solo die hij Liebesträume noemde. Het zijn mijmeringen geïnspireerd op twee gedichten van Ludwig Uhland en een van Ferdinand Freiligrath. De oorspronkelijke liederen handelen over verschillende soorten liefde: ‘Hohe Liebe’ (extatisch), ‘Seliger Tot’(erotisch getint), en de derde ‘O Lieb, so lange du lieben kannst’ (tijdloze liefde). De derde Liebestraum is de meest populaire Liebestraum geworden. Music fort he millions. Zwijmel zalig!

Chopin (1810-1849) - Ballades nr. 1 in g, opus 23 en nr. 4 in f, opus 52

Frédéric Chopin heeft - afgezien van een serie fraaie liederen - maar weinig muziek gecomponeerd die gebaseerd is op literaire onderwerpen. In dat opzicht was hij een tegenpool van zijn romantische vakbroeder Franz Liszt, die zich juist wel liet inspireren door de werken van dichters (bijv. Petrarca) en prozaschrijvers (bijv. Goethe). De vier ballades die Chopin tussen 1831 en 1842 componeerde vormen een uitzondering. Zijn inspirator was de Poolse dichter Adam Mickiewicz. Deze hervormer van de Poolse literatuur schreef zogenoemde 'Litouwse Balladen', waarin op poëtische wijze spannende, opwindende verhalen met vaak heroïsche trekjes worden gedaan. Hoewel bij het beluisteren van Chopins ballades onmiddellijk het epische karakter van de muziek opvalt, heeft de componist zelf nooit willen toegeven dat de voorlezingen van het werk van Mickiewicz, die hij in de Parijse salons bijwoonde, hem hebben aangezet tot het schrijven van deze muzikale 'ballata' in een typisch vertellende Oud-Poolse dansvorm op een zeskwart of een zesachtste maat.

De eerste ballade in g klein klinkt als een vertelling met wisselende emoties. Er was eens... Er zijn twee thema's, die onderling nauw verwant aan elkaar zijn. Chopin droeg het stuk, gecomponeerd in 1835, op aan de diplomaat Bodo Albrecht von Stockhausen, de gezant van Hannover in Parijs. Bodo was een uitstekend pianist. Chopin heeft het zijn vriend bepaald niet gemakkelijk gemaakt!

De muziek is sinds de film 'The Pianist' van Polanski onlosmakelijk verbonden met het lot van de Joden in het getto van Warschau in de Tweede Wereldoorlog.

De vierde ballade in f klein is van veel latere datum: 1842. Ook deze ballade droeg Chopin op aan een dierbare relatie, in dit geval een leerling, barones Nathalie de Rothschild. De structuur van deze ballade is ongewoon complex. Doe dus geen moeite om een sonate structuur te ontdekken, ook al zal die best wel ergens ten grondslag aan de muziek liggen. Ook deze ballade begint met een soort 'er was er eens...' De vertelling komt in gedragen tempo langzaam op gang. Wat zal er gaan gebeuren? Dan wordt het plots even spannend, dramatisch en daarna toch weer ingetogen en mysterieus. Zoals gezegd er is geen specifiek verhaal bekend, maar het zal de toehoorder geen moeite kosten bij alle pathos aan het slot er zelf iets heroïeks bij te bedenken.

Han van Tulder (www.hanvantulder.nl)